

KAUCIENS PĒC KARLA SOLOMONA

Teksts
MĀRCIS AUZIŅŠ,
LU rektors, profesors

Vai jums ir gadījies, ka, klausoties dzeju, ko uzrakstījis kāds pilnīgi nepazīstams cilvēks valodā, kas nav jūsu dzimtā, par laiku un vietu, kuru eksistenci varat tikai nojaust, uzmetas zosāda? Man ir! Te uzreiz jāteic, ka nesmu nekāds izsmalcinātais dzejas fans un parasti dzejoļus tikpat kā nelasu. Bet šis ir īpašs gadījums, vismaz man tā šķiet. Patiesībā šis rindas ir jāklasās, turklāt nevis vienkārši jāklasās, bet jāklasās, kā to lasa pats autors. Šobrīd es izjūtu nepārvaramu vēlmi ļaut jums pašiem pārlicināties par šīs poēmas, kas vairāk ir dvēseles kļiedziens, nevis atskaņās uzrakstīta dzejas rīme, radīto iespaidu. Parasti tā nedara, bet, jau iepriekš izlūdzoties piedošanu no žurnāla redaktora, atļausos ierakstīt šeit saiti uz YouTube vietni <http://alturl.com/op5rc>, kur var dzirdēt poēmas *Kauciens pēc Karla Solomona* lasījumu tās autora Alena Ginsberga izpildījumā. Ja esat datora tuvumā, lūdzu, paklausieties šā ieraksta vismaz sākumu un tikai tad lasiet tālāk manu stāstu. Tad, es ceru, mani sapratīsiet daudz labāk.

Kas bija Alens Ginsbergs, un kādēļ viņa pirms vairāk nekā 50 gadiem rakstītais joprojām man liek kļūt sentimentāli domīgam? Ginsbergs bija viens no viņiem, viens no Amerikas dumpīgajiem jaunajiem intelektuāļiem, viens no viņiem, kas «nogurušās paaudzes» rakstniekiem tūlīt pēc Otrā pasaules kara. Savu nosaukumu viņa ieguvis, bet vienlaikus svētlaimīgā paaudze izdomāja pati. Tā sevi nosauca vēl viens Alena Ginsberga laikabiedrs – Džeks Keruaks, un tā šis raksturojums viņiem «pielipa» – būtu paaudze jeb vienkārši *bitņiki*.

Viņi bija ļoti dažādi. Bija instinktīvi un iedzimti inteligēntais Ņujorkas ebrejs Alens Ginsbergs.

Un šo sajūtu, ka jūsu priekšā ir intelektuālis, nespēja izmainīt ne narkotikas, ne alkohols, ne seksuālā orientācija, ne citi pēckara puritāniskai Amerikai raksturīgi aizspriedumi. Tas bija augstākās raudzes intelektuālis tādā pašā nozīmē, kā mēs šo vārdu lietojam attiecībā uz tādām rakstniekiem uz filozofiem kā, piemēram, Albērs Kami vai Pols Sarts. Bija arī vienkāršais Amerikas puisis ar franču asinīm Džeks Keruaks, kurš savus romānus parasti rakstīja vienā elpas vilcienā, praktiski nepieceļoties. Nereti kriēnā alkohola reibumā un benzedrīna ietekmē, kas viņu galu galā arī noveda kapā. Rakstīja uz gara telegrafā papīra ruļļa, lai nepieciešamība mainīt papīra loksnes nētraucētu viņa visaptverošo domu plūsmu. Tādēļ šie romāni ir tik intīmi personiski, tik atkailināti patiesi visās detaļās. Gan runājot par literatūru, gan par Austrumu filozofiju, gan par dzeršanu un dzīvnieciski skaudrām pagīrām, gan par mīlestību, gan par seksu bez tās. Varbūt tieši šis tiešums, šī izteiksmes forma, kuru redaktori nav nogludinājuši, ir tas, kādēļ šos romānus ir tik grūti tulkot. Varbūt tieši tas ir iemesls, kādēļ tie jālasa oriģinālvalodā – amerikāņu angļiskajā. Lai arī ir skaidrs, ka šī nebūs Holivudas filmu angļu valoda, izredīgēta, lai būtu saprotama visiem skatītājiem visās zemēs. Šī būs ļoti personiska valoda, pilna ar valodas pērlēm, slēptiem citātiem, asociācijām, kas lokam nepiederotiem ne vienmēr ir saprotama visās niansēs. Brižiem šī valoda ir pat neverbāla. Atceros, piemēram, kā Keruaks romānā *Big Sur* (vietas nosaukums Klusā okeāna krastā) apraksta neredzama okeāna viļņu troksni naktī, mēģinot iztikt bez vārdiem, atveidojot neverbālās skaņas sajūtu par okeānu naktī. To nevar izstāstīt, to vajag izlasīt vai, vēl labāk, dzirdēt kādā literārā lasījumā. Divaini sirreāla sajūta. Bet varbūt šis ir vēl viens iemesls, kas šiem tekstiem piešķir zināmu noslēpumainības un tiešuma nokrāsu, ļaujot noskaņām un sajūtām ticēt bez atrunām.

Kas *bitņikus* vieno? Ļoti daudz lietas. Pirmām kārtām tas ir laiks un pasaules smeldzīgā izjūta. Bet tādā ļoti taustāmā nozīmē tās ir vietas, kur viņi bija kopā. Viens no šādiem vietām ir ikoniski slavenā grāmatnīca Sanfrancisko – *City Lights*. Starp citu, tieši šī grāmatnīca un tās īpašnieks bija tas, kurš pirmais nodrukāja Alena Ginsberga dzeju prozā – *Kauciens pēc Karla Solomona*. Atkal atļausos pretēji rakstīšanas kanoniem šo grāmatnīcas nosaukumu latviski netulkot. Man šķiet, ka ar šādiem leģendu apvītiem, ikoniskiem nosaukumiem ir tāpat kā ar lamu vārdiem. Pamēģiniet tos no vienas valodas pārtulkot citā. Nekas nesanāks! Tulkojumā kaut kas neglābjami tiks pazaudēts, un nozīme izklausīsies jau pavisam citāda.

Atkarībā no tā, ko sauc par centru, tomēr gribu teikt, ka grāmatnīca neatrodas pašā Sanfrancisko pilsētas centrā. Tā ir rajonā, kas ir nedaudz divdomīgs. Tas nav ne laķētais Sanfrancisko centrs ap *Market* ielu ar bankām un tirdz-

niecības centriem. Tas nav arī turpat aiz stūra esošais un stipri pēc urīna smakojošais dažādu vielu apreibrātu cilvēku pilnais rajons, kurā ne tikai iebruceji, bet arī vietējie isti ļoti neļūtas.

Grāmatnīca atrodas netālu no ķīniešu kvartāla, praktiski vienā tā malā. Turpat aiz stūra ir viena no izklaides ielām ar bāriem, kas piedāvā *Peep Show* un citas uz likumības robežas balansējošas izklaides. Starp citu, maza ieliņa blakus *City Lights* grāmatnīcai 1988. gadā ir nosaukta Džeka Keruaka vārdā. Interesanti, ka, esot rakstiski ķīniešu rajonā, ielas nosaukums tiek rakstīts gan angļiski, gan arī ķīniešu valodā. Tā ka Keruaks no amerikāņu ikonas tagad ir pārtapis arī par ķīniešu ikonu. Globalizācija?

City Lights ir viena no tām grāmatnīcām, uz kuru cilvēki mēdz iet ne tikai, lai nopirktu kādu grāmatu, bet vienkārši, lai tur pabūtu. Kaut kādā ziņā tas ir mūsu patvērumos no ikdienas pelēcības un rūpēm. Iespēja, ja ne savās darbībās, tad vismaz

sajūtās būt dumpīgiem. Latvieši teātra mākslai piederīgos mēdz dēvēt par spēlmaņu cilti. Šeit varētu būt sajūta par vismaz garīgu piederību dumpinieku ciltij. Vienlaikus tā ir arī brīvības sajūta – atļaušanās būt brīvam no sabiedrības noteiktām normām, atļaušanās aizmirst pielāgību un būt nesaistītam, tiešām savās domās, savos izteikumos.

Lai gan arī tas, iespējams, ir mānīgi. Pagājušo laiku atdzīvināt nav iespējams. Lai cik saldi nostalgisks tas būtu. Arī *City Lights* grāmatnīca ir mainījies. Lai gan grāmatnīca, kā arī izdevniecība ar tādu pašu nosaukumu, joprojām pieder tās dibinātājam, nu jau 91 gadu vecajam amerikāņu dzejniekam Laurensam Faringeti. Arī tagad Faringeti kunga izdevniecība lielu vērību pievērš bīta literatūras drukāšanai. Taču atšķirībā no divdesmitā gadsimta piecdesmitajiem gadiem šī literatūra no dumpīgas uzdrīkstēšanās ir pārvērtusies par komerciāli izdevīgu. Un to var just arī grāmatnīcā. Mūsdienās tai ir nedaudz tāda muzejiska piegārša – blakus grāmatām nopērkamas krūzes ar rakstnieku bildēm, T krekli un viss pārējais, kas pieder mūsdienas biznesam. Tomēr, ja gadās būt Sanfrancisko, tā noteikti ir vieta, kur kāds laiks jāpavada.

It sevišķi, ja sirds dziļumos vai ikdienas izpausmēs piederat pie nemierīgās dumpinieku ciltis.

Un te man šķiet vērts pieminēt vēl vienu īpašu amerikāņu grāmatnīcu fenomenu. Tā ir *Šekspīra* grāmatnīca Parīzē, Sēnas kreisajā krastā, Latīņu kvartāla vienā malā. Arī uz šo var iet atrast kādu retu grāmatu, bet varbūt vēl vairāk – pabūt šīs vietas īpašajā gaisotnē. *Šekspīrs* patiesībā nodibināts vēl krietni agrāk par *City Lights*, un grāmatnīca joprojām ir cieši saistīta ar amerikāņu (un ne tikai amerikāņu) literatūrā notiekošajiem procesiem. Grāmatnīcā savā laikā uzturējušies tādi literatūras grandī kā Ezra Paunds, Ernests Hemingvejs, Džeimss Džoiss un citi. Starp citu, tieši *Šekspīra* grāmatnīcas īpašniece Silvija Biča pirmo reizi grāmatas formā nodrukāja Džoisa leģendāro romānu *Uliss*. Otrā pasaules kara laikā grāmatnīca nedarbojās,

pēc tam to no jauna atvēra cita leģendāra personība – amerikānis Džordžs Vītmens. Pašreiz grāmatnīca pieder un to vada viņa meita Silvija. Bez grāmatu tirdzniecības Vītmena kungs un viņa meita vārda visticšākajā nozīmē dod patvērumu jauniem literāriem talantiem. Vītmens grāmatnīcu ir izveidojis kā ļoti savdabīgu iestādi. Grāmatnīcā jauniem un ne tik jauniem rakstniekiem un dzejniekiem atļauj dzīvot. Par to viņiem dienā dažas stundas jāatstrādā, pārdodot grāmatas. Pārējā laikā viņi var radīt savu literatūru, bet nakti pārļaut improvizētās gultās, kas novietotas turpat starp grāmatu plauktiem. Tā tas notika tūlīt pēc Otrā pasaules kara, un tā tas notiek arī šodien. Nezinu, kā *Šekspīra* pašreizējie īpašnieki tiek galā ar Parīzes dažādām sanitārām un citādām inspekcijām, bet izskatās, ka kaut kā jau tiek. Nu jau ļoti sirmā vecumā esošais

Vītmena kungs arī joprojām ir grāmatnīcas augšstāvā. Bet kopumā tas nozīmē, ka *Šekspīra* grāmatnīca joprojām ir dzīva. Tā nav pārvērtusies atmiņās. Tā funkcionē ļoti līdzīgi, kā tā tika atjaunota pēc Otrā pasaules kara. Te var nopirkt kādu nekur citur neatradamu grāmatu, sastapt interesantus cilvēkus, piedalīties literārās diskusijās, dzirdēt literārus priekšlasījumus un arī visburtiskākā nozīmē saost dzīves smārdu. Vārdu sakot, var sajūties vismaz garīgi piederīgs pie mūžīgi dumpīgās ciltis.

Jā, un kas tad bija sākumā pieminētais Karls Solomons, par kuru kauc Alena Ginsberga dvēsele? Varbūt tas ir katrs no mums? Varbūt, bet tomēr lai kam jau ne. Pirmām kārtām runa nav tikai par kādu, kurš dzīvoja Amerikā neilgi pēc Otrā pasaules kara, bet gan par paaudzi, tās ilgām un vēlmēm. Par šīs paaudzes dvēseles kļedzienu. Bet vienlaikus gandrīz visi personāži gan Keruaka romānos, gan Ginsberga dzejā ir reāli viņu laikabiedri. Bieži ar saviem īstajiem vārdiem, bet bieži vien arī ar izdomātiem. Starp citu, nereti tā bija redaktoru prasība – mainīt reālu personu vārdus. Bet tas jau ir cits stāsts par citiem cilvēkiem citai reizei. ☞

Patiesībā šīs rindas ir jāklusās, turklāt nevis vienkārši jāklusās, bet jāklusās, kā to lasa pats autors.

IEVAS GATAVOJAM MĀJĀS – GARŠĪGI, TAUPĪGI, ĀTRI

VIRTUVE

Tomātu zupa ar piedevām

Slavenā tomātu zupa

Tomātu zupa ir mūzikas producentes Elitas Mīlgrāves meistarkūka, un visi viņas draugi un kolēģi ar nepacietību gaida, kad tā atkal tiks pagatavota. Tagad izcilās tomātu zupas recepti uzzinās arī **IEVAS VIRTUVES** lasītāji.

Februāra numurā

Santa IZDEVNĪCĪBA